

– ואמר: משתוקק אני להכיר את אותו בן מופלא שכל הדורות הקודמים עמלו עבורו!.... וכך עד שמגיע זמן: "ישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ" מה זה? אספר – הלכתי בתל אביב, ברחוב העבודה, ליד מושב הזקנים. שני קשישים ישבו על ספסל ורבו בעקשנות: "ארבעים ושלוש!" "לא, טעות בידך, ארבעים ושנים!" "לא ספרת טוב, ארבעים ושלוש!" "ואני אומר לך ארבעים ושנים!" "נרדמת נמנמת, לא ראית ארבעים ושלוש!" "אוטובוס עבר והחריש את האזנים והלה צהל: "כעת ארבעים ושלוש!" "לא", ענהו חברו, "כעת כבר ארבעים וארבע".... שתי נשמות יהודיות ירדו ממרו, מגן עדן עליון, כדי לספור אוטובוסים... אי, "בל תשחית!"

פרשת שופטים- ניצול זמן

איסור 'בל תשחית' בגשמיות וברוחניות

1. דברים פרק כ פסוק יט

כִּי־תִצְוֶה אֶל־עַיִר יָמִים לְהִלָּוֶם עֲלֶיךָ לְתַפְשֶׁה לֹא תִשְׁחִית אֶת־עֵצֶה לְגִדּוֹ עֲלֶיךָ זֶרֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֵאָכֵל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה לְכַא מִפְּנֵיךָ בְּמִצְוֶה:

2. ספר החינוך פרשת שופטים מצוה תקכט

שורש המצוה ידוע, שהוא כדי ללמד נפשנו לאהוב הטוב והתועלת ולהדבק בו, ומתוך כך תדבק בנו הטובה ונרחיק מכל דבר רע ומכל דבר השחתה, וזהו דרך החסידים ואנשי מעשה אהבים שלום ושמחים בטוב הבריות ומקרבים אותן לתורה, ולא יאבדו אפילו גרגר של חרדל בעולם, ויצר עליהם בכל אבדון והשחתה שירא

3. תלמוד בבלי מסכת שבת דף טז עמוד ב

אמר רב זוטרא: האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא (שעוטה לו כיסוי למעלה ממנה לילדקה) ומגלי נפמא (כשמגלן אותו האור הולך ונמשך אליו ומנעיר) – קעבר משום בל תשחית.

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמ עמוד ב

ואמר רב חסדא: האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחיטי – קעבר משום בל תשחית (כי הוא אוכל לחם יקר ללא צורך). ואמר רב פפא: האי מאן דאפשר למישיטי שיכרא ושתי חמרא – עובר משום בל תשחית. ולא מילתא היא, בל תשחית דגופא עדיף. (כי היין בריא מהשכר)

5. בינה לעיתים דרוש כב

כי הזולל - וסובא הוא אותו ש גוזל משל אביו ומשל אמו כדי למלאות בית הבליעה, "ואומר אין פשע" - כי לפי האמת נידון על שום סופו [סנהדרין עא ב], ולא מפני שיש בו עכשיו פשע משפט מוות; אלא שלהיות כל מעייניו ותאות לבו מילוי כריסו לאכול בשר ולשתות יין מה שאינו צריך, הוא חבר לאיש משחית - שעובר "בל תשחית", כיון דאפשר לו, וליכא "בל תשחית" דגופיה.

6. משנה מסכת אבות פרק ג

רבי דוסא בן הרכינס אומר שינה של שחרית ויין של צהרים ושיחת ילדים וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאין את האדם מן העולם:

7. והגדת פרשת שופטים

האדם מבלה את ימי נעוריו בשנה, "היושב בטל כישן דמי" (מגן אברהם תקפג, 1) "שנה של שחרית", תקופת השחרות של האדם מוציאתו מן העולם. השנים חולפות והאמתחת ריקה והאדם מבזבזו. קום, התעורר, קח עצמך בידים!.... "יין של צהרים", של תקופת הצהרים בחייו, מוציאו מן העולם. מאבד הוא בידים תקופת חיים נוספת. ברוך השם מתבסס בעבודתו, מרויח טוב, מתפרנס בכבוד.... מה עושה היצר הרע? משכנע את האדם שעליו לעבוד ולעמול יותר מכפי כוחותיו, עד שאין לו פנאי להקדיש עיתים לתורה. ומדוע? כי עליו לדאוג לילדיו, להשיאם ולדאוג לעתידם. הרי "שיחת ילדים" ... וכבר אמר הרבי מקוצק זצ"ל: כל חייו רדוף האדם לצבור עוד ועוד. מדוע, מתי תדאג לעצמך ולרוחניותך? התשובה מוכנה בפיו: עליו לדאוג לילדים, לחנכם לתורה ולמצוות, אם ירצה ה' יגדלו לתפארת ויהיו בבחינת "ברא מזכה אבא", אך הבנים גדלים, וגם הם אצים רצים, טרודים ומהומים. ומדוע? כי דואגים הם לבניהם, שבבוא העת ידאגו לבניהם אחריהם בכל דור ודור

8. דברים פרק טז פסוק יח

שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן־לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר הָ אֶלְכֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם מִשִּׁפְטֵי־צִדִּיק:

9. דברים רבה פרשת שופטים פרשה ה סימן ב

שופטים ושוטרים תתן לך, זשי"ה [משלי ו, ו] לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם אשר אין לה קצין שוטר ומושל תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה. מה ראה שלמה ללמד לעצל מן הנמלה. רבנן אמרו הנמלה הזו שלשה בתים יש לה ואינה כונסת בעליון מפני הדלף ולא בתחתון מפני הטינה אלא באמצעי, ואינה חיה אלא ששה חדשים, וכל מאכלה אינה אלא חטה ומחצה, והיא הולכת ומכנסת בקיץ כל מה שמוצא חטין ושעורין ועדשים. אמר רבי תנחומא וכל חי אינה אלא חטה ומחצה והיא כונסת את אלו, ולמה היא עושה כן, שאמרה שמא יגזור עליה הקדוש ברוך הוא חיים ויהא לי מוכן לאכול

10. משנה שכיר דברים פרשת שופטים

ונראה לי בס"ד, דכוונת שלמה הי' שלא כמובן הפשיטא לילך וללמוד ממנה לעשות כיוצא בה, רק אדרבא ללמוד ממנה כמה מגונה לעשות כזאת, אדם קצר ימים עושה מעשה בהמה לעבוד ולמשא בלי הפסק עבור מאכלו ואוגר ומאסף ובוצר, מהיראה שמא יגזור עליו הקדוש ברוך הוא אריכות ימים ויהיה לו מוכן לאכול, ואינו דואג כלל עבור עוה"ב ויצבור ולא ידע מי אוספם.... והן הן דרכי הנמלה שיש לה חיים קצרים מאד וכל מאכלה הוא חטה ומחצה ואעפי"כ היא כונסת כל מה שמוצאת... מפני היראה שמא יגזור הקדוש ברוך הוא חיים שיהיה לה מוכן לאכול הכל, כאשר הקמצנים עושים, ולבסוף מה הפועל יוצא מזה, שעוזבת לאחרים חילה, וכמה מגונה דרכה בזה. על כן יעץ שלמה המלך אל כל העצלנים שמתעצלים לעבוד ולדאוג עבור הבא, לך אל הנמלה וראה דרכיה וחכם שכמה מגונה דרך כזה ותלמד ממנה לרחק עצמך מזה הדרך ותחכם עצמך לתקן מצות מן העוה"ז לעוה"ב

מעבב ניצול הזמן – מיקוד המחשבה בשטויות

11. דברים פרק כ

(ה) וְדַבְּרוּ הַשִּׁטְרִים אֶל־הָעָם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֹדֶשׁ וְלֹא זָנְכוּ יָכָף וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בְּמִלְוֹמָה וְאִישׁ אֲזָר יִזְנְקֵנוּ: (ו) וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־נָטַע כָּרֶם וְלֹא זָנְלוּ יָכָף וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בְּמִלְוֹמָה וְאִישׁ אֲזָר יִזְנְקֵנוּ: (ז) וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקְחוּהָ יָכָף וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־יְמוֹת בְּמִלְוֹמָה וְאִישׁ אֲזָר יִקְוֶנָה:

12. והגדת פרשת שופטים

ואינו מובן, אם ימות במלחמה, מה לי אם אחר יחנוך את ביתו ויחלל כרמו. ובענין ארושתו, האם רוצה הוא שתשאר עגונה כל ימיה?!

13. רש"י דברים פרק כ

איך אחר יחנוכו – ודבר של עגמת נפשת הוא זה:

נמצא בו בעסקיו בענייני עולם הזה לרמות ולהשיג פרנסתו וכמו
דאיתא בתנא דבי אליהו

21. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יז עמוד א

אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא
בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נומלת
כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה
נהרות. בשעת הרגל דבר הפיחה, אמרה: כשם שהפיחה זו אינה
חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה.
הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר: הרים וגבעות בקשו עלי
רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו ... אמר:
אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד
שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה: ר"א בן דורדיא מזומן לחיי
העולם הבא.... בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש
קונה עולמו בשעה אחת.

22. שפתי חיים מועדים א עמוד ט

שמעתי בשם אדם גדול שלמד ממצעו של ר"א בן דורדיא הערה
נפלאה, והוא יסד גדול בכוחות הנפש של האדם: טבעו של האדם,
כשאנו שבע רצון ממצבו הרוחני נוהג הוא להשקיט את מצפוננו
ולתלות את הדבר בסיבות שונות: "אילו היה לי חבר טוב, חברותא
טובה, שכן טוב וכו' הייתי לומד טוב יותר", ובאמת אין אלו אלא
תירוצים". מצב זה מסוכן הוא עד מאד – כיון שבכך נאבדת כל
הדחיפה לשינוי עצמי, שהרי לדעתו מצבו הרוחני תלוי בסיבות שאינן
בשליטתו. אין בכך אלא אשליה עצמית שישועתו תצמח ממקום
אחר, והרי זה מדרכי היצר להרגיע האדם בסברו שאין הדבר תלוי בו
והוא עצמו אינו יכול לפעול מאומה בנידון. אכן הישועה האמיתית
של האדם היא כאשר מגיע להכרה "שאין הדבר תלוי אלא בי", אז
יווכח שכל התירוצים תירוצי שוא הם, ולפני הקב"ה לא יכול לטעון
כל זה.

23. משנה מסכת אבות פרק א משנה יד

הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא
עכשיו אימתי:

24. ספר אהל מועד שער ראשית חכמה הארוך דרך ו

ופי' הרב החסיד אם האדם לא יעורר עצמו מה יועילוהו המוסרים אף
על פי שנכנסים בלבו ביום שומעו, ישחכם ויעברו מלבו

25. שפתי חיים שם

בכה רבי! על מה בכה? לא מחמת קנאה שאנו צריכים לעבוד ולקנות
עולמנו בכמה שנים ור"א קנה עולמו בשעה אחת. אלא, שתבע
מעצמו, הן רואים אנו עד כמה גדול כוחו של החוזר בתשובה, ולמה
אפשר לזכות בשעה אחת אם מנצלים את הסיעתא דשמיא. ומה רשע
זה שיצא ברגע קט מעומק טומאת חטאיו עד שנקרא "רבי", ק"ו
אנחנו – אם יקח כל אחד מאתנו את הדברים ברצינות, ולא רק בשעה
אחת, כי אם בהרבה שעות, ימים, חודשים ושנים, עד היכן יוכל
להגיע?!

26. דעת תורה (ר' ירוחם הלוי משגיח ישיבת מיר)

"רוחי עולם נטע בתוכנו", כי ו"חיי עולם", כל סוד הנצח, הנח
זה "בתוכנו" ממש, ללא כל מליצה. סוד הדבר הוא כי כל סוד
הנצח, אצלנו ממש הוא נמצא והאדם הוא מה שהוא ומה
שאיננו – אין!... אז יבדיל משה ... העני מקלט עדין לא קלטו
טרם עברו את הירדן, ולא היתה כאן כי אם חצי מצוה, וכבר
לא נח משה ולא הרפה אף מחציה של מצוה ...

14. והגדת שם

מה כונת רש"י? ... כשאדם הולך למות, חלילה, עליו לחשוב על
תשובה, להפרד מהפרוודור כדי להכנס לטרקלין, אבוי לו, רע ומר הוא,
אם המחשבות שלו סובבות באותה עת סביב הבית, הכרם או האשה
שארם ... ונוסיף ונאמר, שככל שעצוב ומעורר רחמים שהאדם חושב
ברגע האחרון של חייו על רכושו, עצוב ומעורר רחמים שבעתים
כשהוא חושב כל חייו על רכושו...

15. משלי פרק ו

(ו) לְרֵאשִׁית־נְמֻלָּה עֵצֶל רֵאֵה דְרָכֶיהָ וְזֹכֶם:

16. לב אליהו (רבי אליהו לאפיאן)

יש כאן להתבונן...הלא שלמה המלך מדבר על העצל והיה
לו לומר ראה דרכיה ותהיה זריז – כי זריזות היא הפך
העצלות! ולבסוף הוא אומר לו: "ראה דרכיה וחכם" ... למדנו
מכאן, כי מקור העצלות! הוא הטפשות! כלומר: טמטום הלב
וחוסר ההרגשה! שאין החכמה תלויה בידעת השכל – אלא
בהרגשת הלב ...

17. רמ"א אורח חיים הלכות הנהגת אדם בבקר סימן א

שוית' ה' לנגדי תמיד (תהילים טז, ח), הוא כלל גדול בתורה
ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת
האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו
ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא
עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך

18. שלי"ה פרשת שופטים דרך חיים תוכחת מוסר

לב. 'שופטים ושטרים תתן לך בכל שעריך' (דברים טז, יח).
בכאן יש רמז מוסר להא דתנן בספר יצירה (פ"ד מ"ב), שבעה
שערים הם בנפש, שתי עינים שתי אזנים והפה ושני נקבי האף,
עכ"ל. והוא חושב השערים שהם בראש של אדם. אמנם יש
שער לברית המעורר, וגם כן פה התחתון. וצריך האדם להיות
שומר השערים, דהיינו הראייה והשמיעה והדיבור, והכעס היוצא
מאף. גם כן צריך לשמור שער ברית הקודש, שלא יוציא זרע
כי אם לקדושה. גם פה התחתון, שלא ימלא כריסו כבהמה קיא
צואה. ועל אלו השערים ישם האדם לעצמו 'שופטים ושטרים',
כלומר, שישפוט את עצמו תמיד,

חובת האדם לקחת אחריות על עצמו

19. תנא דבי אליהו פרק יד

פעם אחת הייתי מהלך ממקום למקום ומצאני אדם אחד שלא היו
בו לא מקרא ולא משנה, והיה מתלוצץ כנגדי. אמרתי לו: בני מה
אתה משיב לאביך שבשמים ליום הדין? אמר לי: רבי, יש לי דברים
שאני משיב, בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה.
אמרתי לו: מה מלאכתך? אמר לי: צייד אני. אמרתי לו: בני, מי
לימדך ואמר לך שתביא פשתן ותארגהו מצודות ותשליכהו לים
ותעלה דגים מן הים? אמר לי: רבי, בזה נתנו לי בינה ודעה מן
השמים. אמרתי לו: ומה להביא פשתן ולארוג מצודות ולהשליך
ליים ולהעלות דגים מן הים נתנו לך בינה ודעת מן השמים - לדברי
תורה שכתוב בה: 'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך
לעשותו', לא נתנו לך בינה ודעה מן השמים? מיד היה מרים קולו
ובוכה ומתאנח. אמרתי לו: בני, אל ירע לך אלא כל שאר באי עולם
משיבין תשובה זו, אבל מעשיהן מוכיחין עליהן

20. בית הלוי בראשית פרק מה

וכן הוא בענייני למוד התורה אשר הרבה מהאנשים פוטרים
עצמם מחיוב הלמוד יען כי שכלו אינו מוכשר להשיג לימוד
התורה יען כי הוא בטבע גס השכל. אבל כשנתבונן רב השכל

המעבר וזקנה, אותם האדם מנצל לדברים לא נכונים וכך בעשר אצבעותיו הוא מאבד את כל עולמו בזה ובבא.

כולם מכירים את תופעת גיל ההתבגרות אותו מכנה ר' דוסא "שחרית" – תקופת השחרות של האדם, בו חצי מהיום עובר בשנה. גם כשכבר ערים לא עושים יותר מידי, הבטלה משתלטת ו"היושב בטל כישן דמי!". ב"ה עברנו את הגיל הזה, הילד בן שלושים, הולך ללמוד מקצוע, מתחיל לעשות עם עצמו משהו – תקופה זו זוכה לכינוי – "יין של צהרים". המבוגר מגלה את "האור", מבין שמהבטלה לא יצא כלום, מתחיל להתרוצץ, משלים בגרויות לומד מקצוע, מבחוץ הכל נראה תקין, אבל רגע!! מה עם הנפש?? זה מצוין לקום ולעשות, ללמוד ולהתקדם, אבל הכל חייב להיות כאמצעי ולא כמטרה, אמצעי להתעלות הנפש. הזמן עובר והוא מאבד בידים תקופת חיים נוספת. ברוך השם מתבסס בעבודתו, מרויח טוב, מתפרנס בכבוד ומה עושה היצר הרע? משכנע את האדם שעליו לעבוד ולעמול יותר מכפי כוחותיו, עד שאין לו פנאי להקדיש עיתים לתורה.

ב"ה מתחתנים, נולדים ילדים, היהודי שלנו מרויח יפה, יכול לכלכל את משפחתו בכבוד רב גם אם יוריד כמה שעות עבודה ביום, אבל הוא ואשתו יושבים לדבר ועל מה מדברים? על הילדים – "שיחת ילדים", מבינים שאין ברירה, חייבים לדאוג לעתידם של הילדים, צריך לקנות לכולם דירה, צריך שכל אחד יתחיל את חייו עם כמה עשרות או מאות אלפים כי בלי זה מי יודע איך הם יסתדרו ואז, לא רק שלא מורידים כמה שעות ביום, אלא מוסיפים ושוב אין זמן ושוב מאבדים את התקופה בדיים וכבר אמר הרבי מקוצק שהוא משתוקק להכיר את אותו בן מופלא שכל הדורות הקודמים עמלו עבורו!

השנים חלפו והפנסיה הגיעה, מורדים פרופיל, הכוח זה לא אותו כוח, מה עושים "יושבים בבתי כנסיות של עמי הארץ". מכירים את התופעה של הזמן המת שבין מנחה למעריב? מסתיימת תפילת מנחה, רב בית הכנסת יושב ופוחת את המשנה ומתחילים ללמוד, ב"ה יש כמה שיושבים סביב השולחן, אבל יש "עוד כמה" שיוצאים מחוץ לבית הכנסת ומתיישבים על הספסלים ומה עושים שם? תקראו במקור 7 ... (לא לפספס...)

8-10 – פרשתנו פותחת בהוראה "שפטים ושוטרים תתן לך..." ובמדרש אמרו "זה שאמר הכתוב לך אל הנמלה עצל ראה דרכיה וחכם אשר אין לה קצין שוטר ומושל" ושאלו שם: "מה ראה שלמה ללמד לעצל מן הנמלה, אלא שהנמלה הזו כל חייה הם ששה חודשים וכל מאכלה אינה אלא חטה ומחצה ואם כן מדוע אוספת כל כך הרבה? שמא יגזור עליה הקב"ה חיים ויהיה לה אוכל מוכן. בפשטות מקובל להסביר ששלמה המלך אומר לעצלנים ללכת ללמוד מהנמלה מהי זריזות. הרב טיכטל בספרו "משנה שכיר", מבאר באור חדש. שלמה המלך לא בא לומר לנו מה כן ללמוד מהנמלה אלא מה לא ללמוד ממנה! כשם שהנמלה כל חייה דואגת ואוגרת מזון מתוך דאגה שמא הקב"ה יאריך את ימיה, כך אדם קצר ימים עושה מעשה בהמה לעבוד ולמשא בלי הפסק עבור מאכלו ואוגר ומאסף מהיראה שמא יגזור עליו הקדוש ברוך הוא אריכות ימים ויהיה לו מוכן לאכול, ואינו דואג כלל עבור עוה"ב.

סיכום

1-2 – בפרשתנו אנו נפגשים באיסור "בל תשחית" – כי תצור על עיר ימים רבים להלחם...לא תשחית את עצה..."

ספר החינוך מבאר את שורש המצוה – "כדי ללמד נפשנו לאהוב הטוב והתועלת ולהדבק בו", כלומר, ההשחיתה היא מידה רעה וככל שזוהר מלהשחית כך נחזק אצלנו את הצד הטוב ונתרחק מהרע. החסידים כל כך הקפידו על איסור זה עד שזוהרו לא לאבד בעולם "אפילו גרגר של חרדל".

3-4 – כדי להבין עד כמה הזהירות באיסור זה צריכה להיות גדולה, נתבונן בכמה דוגמאות המבואות במסכת שבת. רב זוטרא אמר, שאדם, שעושה כיסוי עליון לנר של שמן וכן מי שמגלה כיסוי של מנורת נפט, בשני מצבים אלו עובר על איסור "בל תשחית" משום שהוא מזרז את הבערה.

רב חסדא אמר שמי שיכול לאכול לחם של שעורים ואוכל לחם חיטים עובר על איסור "בל תשחית", משום שלחם חיטים יקר יותר מלחם שעורים. רב פפא מוסיף ואומר שמי שיכול לשתות שכר ושותה יין עובר גם הוא על איסור "בל תשחית", משום שהיין יקר מהשכר.

לא להאמין! אדם הולך למכולת לפניו לחם רגיל שעולה 5 ₪ ולחם כוסמין שעולה 18 ₪, אם קונה את הלחם כוסמין עובר על בל תשחית! למעשה אפשר להרגע, משום שלגבי יין ושכר מסקנת הגמרא שאם שותה יין לא עובר על איסור "בל תשחית", משום שהיין בריא מהשכר ו"בל תשחית" של גופו עדיף על "בל תשחית" דממונו. והוא הדין גבי לחם, פת כוסמין בריאה יותר מפת חיטים, אבל בדברים שאין בהם יתרון בריאותי, לדעת רב חסדא ורב פפא יש איסור "בל תשחית".

(כמובן שאין לנצל ולהשתמש במקור הזה כסיעתא לקמצנות בעל מפתיע את אשתו ואומר לה שלכבוד החג הולכים לקנות תכשיט. האשה ובעלה מגיעים לחנות והמחירים בלי עין הרע. האשה נדלקה על תכשיט מזהב ויחד עם האשה גם הכיס של הבעל נדלק, כבר מתחיל להתחרט שרצה לפנק את אשתו. שולף מהכיס את המימרא של רב חסדא ושואל את אשתו: תגידי לי לא היית יכולה להסתפק בתכשיט מכסף או מנחושת... האשה אומר כן אבל... עוד לא סיימה את המשפט והבעל כבר טוען טענות הלכתיות: "אז אסור לקנות תכשיט מזהב משום איסור "בל תשחית"... אינה דומה שמחת האשה מתכשיט של זהב לשמחת האשה מתכשיט של כסף ושמחה היא בריאות הגוף ו"בל תשחית דגופא עדיף...")

5 – בשיעור זה לא באנו לדבר על לחם כוסמין או לחם שיפון ולא על תכשיטים מזהב או תכשיטים מכסף. באנו לדבר על היסוד שמביא ר' עזריה פיג'ו מחבר הספר "בינה לעיתים" – חטאו הגדול של בן סורר ומורה, שמחמתו יש לו משפט מות, אינו על כך שגזל את אביו ואת אמו, אלא על כך שכל היום הוא עסוק בלמלא את כריסו בבשר ויין שאין לו צורך בהם ונמצא שהוא מכלה את זמנו והרי הוא חבר לאיש משחית ועובר על "בל תשחית". בשיעור זה נעסוק בחובת האדם לנצל את הזמן להתעלות והתקדמות בעבודת ה'.

6-7 – במשנה מסכת אבות אמר רבי דוסא: "שינה של שחרית, יין של צהרים, שיחת ילדים וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאין את האדם מן העולם". הרב גלינסקי מבאר שר' דוסא מדבר על כל תקופות החיים – ילדות/נערות, בגרות, גיל

15-16 – נתבונן שוב בדברי שלמה "לך אל הנמלה עצל ראה דרכיה וחכם". במקור 10 הסברנו הסבר מחודש בדברי שלמה, כעת נחזור לפרוש הפשוט. שלמה המלך בא להורות לעצל ללמוד זריזות מהנמלה. מקשה הרב אליהו לאפיאן, לכאורה היה צריך לומר "לך אל הנמלה עצל ראה דרכיה ותהיה זריז" ואם כן מדוע מסיים "ראה דרכיה וחכם"? אלא ששלמה המלך, בחכמתו הגדולה בא להורות על השורש הרע של העצלות – טפשות! טפשות הנובעת מחוסר התבוננות, טפשות הנובעת מטמטום הלב וחוסר הרגשה, שאין החכמה תלויה בידיעת השכל, אלא בהרגשת הלב. יכולים להיות אנשים גאונים אבל גם טפשים גדולים ולעומתם יכולים להיות אנשים פשוטים שהם חכמים גדולים!

אשתך אתכם בעוד תובנה שהיתה לי מהחופש של "בין הזמנים". השנה נסענו עם משפחתי ל"מצפה רמון" באחד הלילות ירדנו למכתש לצפות בירח ובכוכבים. אבי שכר את שירותו של אדם שמבין בתחום וברשותו טלסקופ ענק. במשך 45 ד"ק היהודי מרצה לנו איך נקרא הכוכב הזה ואיך נקרא הכוכב שלי. הידע היה נראה מרשים. הגיע שלב הטלסקופ, לרגע הזה חיכינו ... ומה ראינו? את מה שאנו רואים בקטן עכשיו ראינו בגדול... עמדתי משתומם ושאלתי את עצמי, מילא אנחנו שמענו הרצאה יפה 45 דקות, אפילו ראינו קצת דברים בעיניים אבל ב"ה התענוג הזה נגמר. אבל מה עושה היהודי הזה כל חייו? כל החיים הוא מתעסק במה שקורה מחוץ לכדור הארץ, במקום להתעסק עם התפקיד שלנו בתוך כדור הארץ. שחתי את הדברים לאשתי, היא ענתה לי תשובה שהרגיעה אותי: מרדכי, רוב האנשים עובדים קשה כדי להביא פרנסה לביתם. היהודי הזה הרוויח בשעה מה שאתה לא מרוויח ביומיים, יתכן מאד שממש לא מעניין אותו מה קורה מחוץ לכדור הארץ, כל מה שמעניין אותו זה מה שמעניין את רוב העולם – "כמה כסף יהיה לו בסוף החודש" ... שמעתי ונרגעתי...

17-18 - בסעיף הראשון בשו"ע אומר לנו הרמ"א "שיתיה' לנגדי תמיד הוא כלל בתורה!" ומה כוונת הרמ"א? למקד את המחשבה באמת, למקד את המחשבה בדברים שביאו תועלת לעולם! מיקוד המחשבה באמת, מביא את האדם לפעול בזריזות ולעשות דברים מועילים. לא סתם עניין מיקוד המחשבה מופיע בסעיף הראשון של אורח החיים, ולא סתם הרמ"א מכנה אותו "כלל גדול", כי באמת שם טמון הכל! השל"ה הקדוש מבאר בדרך רמז ע"פ הזוהר שהפסוק "שטרים ושופטים תתן לך בכל שערך" בא להורות שחובת האדם לשים שופטים ושופטים על כל השבעה שערים בגוף האדם – שתי עיניים, שתי אזניים, הפה, ושני נקבי האף. השל"ה מוסיף עוד שני פתחים תחתונים שקיימים באדם, פתח שממנו יוצאת הפסולת ופתח של הזרע ממנו באה ההמשכיות של האדם. מסכם השל"ה ואומר שחובתו של האדם לשים שופטים ושופטים על כל הפתחים כדי שהשימוש בהם יהיה לתועלת ולא ח"ו לגנאי. מי הם השופטים והשופטים? הלא הוא השכל ובמילים אחרות "מיקוד המחשבה בדברים אמתיים ונצחיים" ובמילים אחרות "שיתיה' לנגדי תמיד!"

כמה הדברים האלה אמיתיים! כל היום עובדים ועובדים, אוגרים ואוגרים, "אוהב כסף לא ישבע כסף" חסכנו מיליון אחד רצים לחסוך עוד מיליון. אין זמן לא לתורה, לא לחסדים, לא לאשה, לא לילדים לכלום אין זמן! צריך לעצור! ולשאול את עצמנו מה עיקר ומה טפל. מגיעה שבת, אין תירוצים, לעבודה אי אפשר ללכת. אז מה עושים קונים שלושה עיתונים שונים, ב"ה עכשיו יש עוד אחד "דרך" אפשר לראות גם קצת נעייס מש"ס. יש כאלה שלא מכניסים עיתונים, אז מה כן מכניסים? עלונים ומה יש שם? קצת דברי תורה והרבה בלבולי מוח. שבת זה זמן להתעלות, שבת זה זמן ללכת לשיעורים, ללמוד בבית, כל אחד והיכולת שלו. יש מי שמסוגל ללמוד דף גמרא, יש אחר שבשבילו ילקוט יוסף זה עולם ומלואו ויש אחד שאוהב לקרוא פרפראות על פרשיות השבוע. המשותף לכולם שהם רוצים להתעלות!!

מעבב ניצול הזמן – מיקוד המחשבה בשטיות

11-14 – ארבעה חוזרים מעורכי המלחמה: 1. איש אשר בנה בית ולא חנכו. 2. איש אשר נטע כרם ולא חיללו. 3. איש אשר ארש אשה ולא לקחה. 4. הירא ורך הלבב.

לגבי הירא ורך הלבב, מובן מדוע חוזר, שהרי אם יצא יחליש את המורל בקרב הלוחמים. אבל לגבי השלושה האחרים מדוע חוזרים? התורה עונה: 1. בנה בית – "פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו". 2. נטע כרם – "פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללו". 3. ארש אישה – "פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה".

שואל הרב גלינסקי: ואינו מובן, אם ימות במלחמה, מה לי אם אחר יחנך את ביתו ויחלל כרמו. ובענין ארושתו, האם רוצה הוא שתשאר עגונה כל ימיה?!

התשובה מופיעה ברש"י - "דבר של עגמת נפש הוא זה". מבאר הרב גלינסקי: התורה באומרה "ואיש אחר יחנכנו/יחללו/יקחנה. אין כוונתה לתאר את המציאות של אחרי המות, אלא כוונתה להורות על המחשבה של הלוחם בשעת הקרב, כוונתה להורות על כך שהלוחם עסוק בשטיות ביחס למציאות שבה הוא נמצא. שעת מלחמה היא שעת סכנה, שעה בה אדם עומד בין חיים למות, ובמה הוא עסוק? במי יחלל לו את הכרם ומי יחנך לו את הבית. שגעון! אתה לא מבין שאתה בשליחות למען הכלל כולו?! אתה לא מבין שאתה עומד תלוי בין העולמות?! מי שזו המחשבה שלו בשעת הקרב עדיף שיחזור הביתה ומסים הרב גלינסקי: "ככל שעצוב ומעורר רחמים שהאדם חושב ברגע האחרון של חייו על רכוש, עצוב ומעורר רחמים שבעתים כשהוא חושב כל חייו על רכוש". רוב חיינו אנו ממקדים את המחשבה בטפל. אינני מדבר על משחקי כדורסל וכדורגל, נניח שעברנו את זה. אבל עיתונים, אינטרנט, תכניות ברדיו, מניות וכו'. לפני כמה ימים חזרנו מחופשה בצפון, היתה שעה עגולה, הפעלתי את הרדיו לשמוע חדשות, פיגוע בברצלונה, ה' ירחם, עוד מטורף שמחליט לעלות על רכב ולדרוס אנשים, מזעזע. החדשות הסתיימו והתחיל "הגל הפתוח", באמת מעניין ומרתק. לאחר רבע שעה אשתי מנמיכה את הרדיו ושואלת אותי: "תגיד, מרדכי התחדש לך משהו ברבע שעה האחרונה?" חשבתי ועניתי: "האמת שלא". אשתי חייכה באה להגביה את הקול, אבל עצרתי אותה ואמרתי לה: "עזבי, עדיף ככה ..."

טוחנים וטוחנים וטוחנים ושום דבר לא מתחדש, אז למה אנשים מקשיבים? והתשובה מאד עצובה – מה כבר יש לעשות....

לא מצליח בלימודים, מיד ההורים תולים את האשמה במורה בטענה שהוא לא מבין לנפש הילד.

בשידוכים פעמים רבות אנשים שמתקשים לקבל הצעות מאשימים את הסביבה שהיא לא עושה מספיק. לפעמים זה נכון ולפעמים זה לא נכון אבל מה שבטוח שלהאשים זה לא יעזור. בחור/ה שמתקשים לקבל הצעות שלא יחפשו אשמים אלא יקומו ויעשו מעשה, ילכו לשדכנים ולא יתביישו, הבושה רק תאריך את זמן רווקותם.

גם בזוגיות, פעמים רבות התחושה של בן/ת הזוג שהצד השני לא עושה מספיק, לא יזם מספיק, לא בא לקראת מספיק וכו'. המשותף לכל הטענות שהם לא מועילות כלום!! אם אנחנו רוצים שינוי צריך לומר לעצמנו "אין הדבר תלוי אלא בי", לקום ולעשות מעשה ולא לחכות שהצד השני יעשה, כי התוצאה תהיה ששוב כלום לא זז....

23-24 – הלל היה אומר "אם אין אני לי מי לי ופירש רבנו יונה (במקורות הבאנו את דבריו דרך ספר אהל מעד), שהלל בא ללמדנו שאם האדם לא יעורר את עצמו, גם כאשר ישמע דברי מוסר ויתפעל מהם ויכנסו ללבו, לאט לאט ישחכם ויעבירם מלבו.

פעמים רבות קורה לנו שאנחנו שומעים שיעור טוב, קוראים ספר או מאמר מחזק, בטוחים שעכשיו יבוא השינוי, במקרה הטוב אחר כמה ימים ובמקרה הפחות טוב אחר כמה שעות, ופעמים תוך כמה רגעים אנחנו מוצאים את עצמנו באותה נקודה שבה היינו. למה? כי העברת השיעור תלויה במרצה ולחיות את הדברים **תלוי בנו** וזה כבר סיפור אחר...

הולכים לסדנא בחינוך/זוגיות/ מודעות עצמית. בזמן הסדנא עובדים ורואים תוצאות, אבל לאחר שהסדנא הסתיימה אנחנו חוזרים לאותה נקודה שבה היינו ולמה? כי בזמן הסדנא יש מי שעושה לנו את העבודה ומעורר אותנו, אך לאחר שהסדנא הסתיימה "אין הדבר תלוי אלא בי" ולזה כבר אין לנו כח....

25 – נחזור לסיפור בגמרא על לרבי אליעזר בן דורדיא. בסוף הגמרא מובא: "בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת. בקריאה ראשונית ושטחית, נשמע שרבי טוען שאין צדק בעולם, שהרי הוא עבד קשה כל חייו ור' אליעזר "חגג" ובשעה אחת הגיע לאותה תוצאה. ודאי שאי אפשר להסביר כך. רבי בכה לא מחמת קנאה שאנו צריכים לעבוד ולקנות עולמנו בכמה שנים ור"א קנה עולמו בשעה אחת. אלא, **שתבע מעצמו**, הן רואים אנו עד כמה גדול כוחו של החוזר בתשובה, ולמה אפשר לזכות בשעה אחת אם מנצלים את הסייעתא דשמיא. ומה רשע זה שיצא ברגע קט מעומק טומאת חטאיו עד שנקרא "רבי", ק"ו אנחנו – אם יקח כל אחד מאתנו את הדברים ברצינות, ולא רק בשעה אחת, כי אם בהרבה שעות, ימים, חודשים ושנים, עד היכן יוכל להגיע!?

26- נסיים בדבריו הנפלאים של ר' ירוחם ממיר: "וחיי עולם נטע בתוכנו", כי ו"חיי עולם", כל סוד הנצח, **הנה זה בתוכנו** "ממש, ללא כל מליצה. סוד הדבר הוא כי כל סוד הנצח, אצלנו ממש הוא נמצא והאדם הוא מה שהוא ומה שאיננו – אין!

חובת האדם לקחת אחריות על עצמו

19-20 – בתנא דבי אליהו מובא סיפור על אליהו הנביא שהלך ממקום למקום ופגע בו אדם שלא היה בו לא מקרא ולא משנה והיה מתלוצץ על אליהו. אמר לו אליהו: "בני מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום הדין? ענה האיש: "רבי, ... בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה. אמרתי לו אליהו: "מה מלאכתך?" ענה: "צייד אני". שאל אליהו: "בני, מי לימדך ואמר לך שתביא פשתן ותארגהו מצודות ותשליכהו לים ותעלה דגים מן הים? ענה: רבי, בזה נתנו לי בינה ודעה מן השמים. אמר אליהו: ומה להביא פשתן ולארוג מצודות ולהשליך לים ולהעלות דגים מן הים נתנו לך בינה ודעת מן השמים - לדברי תורה שכתוב בה: 'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו', לא נתנו לך בינה ודעה מן השמים? מיד היה מרים קולו ובוכה ומתאנח. וכדי להרגיעו אמר לו אליהו: "בני, אל ירע לך אלא כל שאר באי עולם משיבין תשובה זו, אבל מעשיהן מוכיחין עליהן"

הרב יוסף דב סולביצ'יק בספרו בית הלוי מבאר שכך הוא בעיניי למוד התורה. הרבה מהאנשים פוטרם עצמם מחיוב הלמוד בטענה ששכלם אינו מוכשר להשיג לימוד התורה יען כי הוא בטבע גס השכל. אבל כשנתבונן רב השכל נמצא בו בעסקיו בענייני עולם הזה לרמות ולהשיג פרנסתו בתחכום רב ואם היה מנצל מעט מהתחכום הזה ללימוד תורה ולקביעת עיתים בוודאי שגם היה מצליח....

21-22 – ידוע הסיפור על רבי אליעזר בן דורדיא (זכה לתואר רבי אחר מותו) שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים שהיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה. אליעזר בן דורדיא התאמץ מאד והצליח להגיע גם אליה. בשעת מעשה הפיחה ואמרה כשם שהפחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה. הדברים של אותה אשה נכנסו כחץ בלבו של אליעזר בן דורדיא והוא התחיל לחפש דרך לשוב בתשובה. הגמרא מספרת שאליעזר בן דורדיא היה כל כך מיואש מעצמו שחיפש מי שיבקש עליו רחמים, הלך לשמש ולירח, הלך להרים ולגבעות וכו', אבל כולם ענו לו את אותה תשובה "עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו...". הבין אליעזר בן דורדיא **שאין הדבר תלוי אלא בו**, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצאה נשמתו. יצאה בת קול ואמרה: "רבי אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא".

הרב חיים פרינדלנדר בספרו "שפתי חיים" למד מגמרא זו יסוד גדול בכוחות הנפש של האדם: טבעו של האדם, כשאינו שבע רצון ממצבו הרוחני נוהג הוא להשקיט את מצפונו ולתלות את הדבר בסיבות שונות: "אילו היה לי חבר טוב, חברותא טובה, שכן טוב וכו' הייתי לומד טוב יותר", ובאמת אין אלו אלא תירוצים. **מצב זה מסוכן הוא עד מאד – כיון שבכך נאבדת כל הדחיפה לשינוי עצמי, שהרי לדעתנו מצבו הרוחני תלוי בסיבות שאינן בשליטתנו.** אין בכך אלא אשליה עצמית שישועתו תצמח ממקום אחר, והרי זה מדרכי היצר להרגיע האדם בסברו שאין הדבר תלוי בו והוא עצמו אינו יכול לפעול מאומה בנידון. אכן הישועה האמתית של האדם היא כאשר מגיע להכרה "שאין הדבר תלוי אלא בי", אז יוכח שכל התירוצים תירוצי שוא הם, ולפני הקב"ה לא יכול לטעון כל זה. כמובן שישוד זה אינו נכון רק בתורה, אלא בכל תחומי החיים. אדם לא מצליח בעבודה, מיד מאשים את המערכת. מורה לא מצליח בהוראה, מאשים את המנהל, התלמידים וההורים. ילד

חברים יקרים!
איסור 'בל תשחית', כשם שחל על דברים גשמיים, ק"ו שחל על דברים רוחניים. אנו עומדים בר"ח אלול, חודש בו אנו צריכים להתאמץ ולתקן את עצמנו ליום הדין. אם נמקד את המחשבה שלנו באמת נוכל לנצל את הזמן לדברים טובים, להתגדלות ברוחניות, למעשים טובים לזולת, תרומה לקהילה וכו'. גם לאחר מיקוד המחשבה, עלינו לדעת שאם לא נקום ונעשה מעשה, אם נחכה שמישהו אחר יזיז את העגלה, במקרה הטוב התוצאה תהיה שנשאר במקום ובמקרה הפחות טוב נמצא את עצמנו כמה צעדים אחורה. התעלות בקודש אינה באחריותו של איש מלבד אדם אחד – האדם עצמו!!!
שבת שלום וחודש טוב!!

